

Isidora Sekulić - Esej o kulturi

Esej o kulturi Isidore Sekulić nastao je 1952. godine. U njemu nam Isidora pokušava približiti i objasniti pojam "kultura". Ona je nadahnuta i svestrana ličnost i ovim esejskim delom pokušala je prodreti u srž problema i termina kultura.

Kao književni kritičar i esejističar Isidora Sekulić ima posebno mesto u srpskoj književnosti. Za kritičare je književno delo ili kakav pojam, samo povod da pišu i govore sami o svemu onome što im se čini pogodno za raspravu. Kritičari i esejisti moraju biti artisti, filozofi i ljudi od duha. **Eseji jesu u suštini osnovna forma Isidorinog dela,** jer njemu teže svi ostali žanrovi

kojima se ona bavila. Pisala je o svemu i davala nam veliku raznovrsnost tema koje se tiču umetnosti uopšte. U umetnosti i kulturi Isidora je videla najviši izraz duhovnosti. Za nju je to bio jedini izvor delatnosti u kojem čovek može nadrasti ograničenost lične egzistencije.

Umetnost je za Isidoru u osnovi religiozna i tragična, a veliki umetnici svoju izuzetnost plaćaju nedaćama koje trpe u stvarnom životu. U svojim esejima Isidora je imala pozitivne težnje, težnju ka slobodi, moralu i jeziku i u ova tri segmenta videla je tri najviše ljudske vrednosti. Njen jezički ideal je bio romantičarski-Vukovski, smatrala je da autentični jezik jeste samo onaj kojim narod govori i stvara.

U kritikama i esejima Isidora je više bila tumač nego kakav sudija. Snaga njenih eseja je u tome što su oni manje zasnovani na naučnom proučavanju i književnoj analizi, već više u tome što ona slobodno i asocijativno niže misli, zapažanja slika i primera, što su za nju pisac, knjiga, pojam, više povod za pisanje nego nekakav predmet pisanja. U onome što ona govori akcenat je stavljen, ne na predmet o kom se govori, nego na ličnost interpretatora, na njegove ideje i stil.

Kratak sadržaj - Isidora Sekulić nam u svom eseju o kulturi pokušava ući u suštinu ovog problema. U uvodnom delu ona pokušava objasniti kulturu kao društveni fenomen. Na početku nam postavlja pitanje "Šta je kultura" da bi u nastavku teksta svojim izlaganjem naterala naše misli da sami razmišljamo o tom fenomenu. Isidora kreće od atributa života, za nju su to um, mašta, fizičko zdravlje i sve su to elementi i medijumi kulture. Sama kultura je pak nešto drugo. Ona postoji da bi oplemenjivala čoveka. Kultura se nalazi u svim stvarima oko nas i sama Isidora nam kaže da oplemenjivanje čoveka ima hiljade oblika, stepena i svrha. To znači da u svakom segment čovekovog života možemo pronaći deo kulture, deo istorije koja i jeste sama deo kulture.

Pojam kulture nekako izmiče našem intelektu i javlja nam se u svojoj neodređenosti i zbog toga ga je teško opisati i tumačiti. U kulturi se nalazi ono individualno, ali i ono opšte. U kulturi se sliva sve to i postaje jedna mešavina boja gde nemamo jasnih linija i razgraničenja, već se opšte i individualno u kulturi dopunjuju.

Zatim se prelazi na književnu kulturu kao jedan od segmenata same kulture. Književna kultura to je čitanje. Isidora nam pominje čuvenog pesnika Šelija koji kada ga je more izbacilo na kopno u svojim džepovima nije imao ništa drugo sem knjige i umro je sa njom. Čitanje to je kultura. Preko knjiga saznajemo o mnogim stvarima koje nismo imali priliku videti i doživeti u životu. Knjiga je moćna u samom razvoju kulture. Još u školama počinjemo graditi svoj kulturni intelekt i to je možda prva faza u spoznavanju fenomena.

Isidora nam pored škole govori da su putovanja kulturna panorama. Sama Isidora je mnogo putovala i u svojim delima opisivala različite kulture i nacionalnosti. Poznata su njena **Pisma iz Norveške** koja su u vreme kada su izašla bila osuđena od strane književnih kritičara zbog vremena u kojem su objavljena, jer Srbija se tada nalazila u stihiji borbe, a Isidora je pisala o tamo nekom dalekom narodu. Isidora Sekulić je bila intelektualka i znala je nekoliko svetskih jezika, bila je svesna značaja povezanosti raznih kultura i narodnosti i zbog toga je i pisala eseje o kulturi i umetnosti.

Jedan od bitnih elemenata kulture jeste jezik, bez koga sama kultura ne bi možda ni postojala. Isidora nam naznačuje koliko je jezik čudovišan i veličanstven u svom postojanju. Razvijen jezik u jednom narodu je njegovo biće i krv samog naroda. Jezik predstavlja maksimalu onoga što jedna kultura može ostaviti za sobom. Govori nam o značaju jezika i o tome da svi narodi ne govore i ne čitaju latinsku i grčku književnost, ali ono što je ostalo iza tih kultura i tog jezika poznaje čitav svet i zbog toga svaki kulturni čovek danas pomalo govori i poznaje grčki i latinski jezik.

Ono što je ostalo iza njih jesu termini i nazivi u celokupnoj kulturi našeg sveta. Ovim nam je Isidora pokazala tu moć jezika i kulture, da svaki čovek na planeti iako nikad nije učio taj jezik poznaje njegove termine. Stare književnosti hebrejska, grčka, rimska drže te jezike, a sami jezici drže te književnosti na visokom nivou i danas. Sam jezik je promenljiva materija, jer je produkt života i u različitim životnim dobima dolazi do različitih promena. Te promene su veoma značajne za jezik i one su potrebne svakom narodu. U tim promenama zapravo leži živa snaga i tendencija usavršavanja, jer ako ne prihvatimo promene ne možemo napredovati u kulturnom smislu i tako nema napretka uopšte. Te promene koje se dešavaju u kulturi jesu zapravo svedočanstvo da je jedan narod živ i napredan. Sve što jedan narod ima u svom umu i sve što je saznao na ovom svetu on to može iskazati svojim jezikom. Bilo da su to jednostavne i svakodnevne stvari, bilo da su u pitanju apstraktni pojmovi, jezik je taj koji čoveku pomaže da iskaže svoje mišljenje i stav.

Sve što je jezik razvijeniji to je moćniji, to se njime može više stvari i više apstrakcija objasniti. Jezik je sredstvo kojim možemo objasniti i shvatiti neke stvari koje bez jezika ne bi bilo moguće objasniti. Razvijen jezik je kao stihija, kao da on sam sebe stvara i unosi promene u kulturu i kulturni život čoveka. Čovek je tu da pomogne tom razvoju, da kombinuje krupne i sitne tvorevine jezika i time teži što većem savršenstvu u jednom jeziku, toliko daleko do virtuoznosti.

Zatim nam Isidora govori o nastanku pojedinih umetničkih dela. Tako od rezanja trske počinje skulptura, od imena travki počinje latinska simbolika. Citira nam reči velikog Getea: "Ako si uspeo da sročiš nekoliko dobrih stihova na jeziku izgrađenu, na jeziku koji za tebe misli i peva, onda to još ne znači da si pesnik". Ovo znači da pesnici i književnici moraju usavršavati i menjati jezik na bolje i tek kada donesu neku novinu koja do tada nije postojala, a kulturno je nadogradila čoveka, tada se može postati pravi pesnik. Ako se pesnik razvio do tog nivoa, onda on može napisati i sasvim kratak tekst koji može zapaliti mozak kao buktinju i u našoj duši tada zapeva nešto divno kao odjek svega toga.

U eseju se oseća lični ton Isidorin. Ona govori da neki stihovi hodaju ispred njenih duhovnih očiju kao kakav čovek. I da kada hoće da se smiri ona te stihove ne čita više duhovnim očima, već telesnim očima i tada doživljaj bude još snažniji i antropomorfiji. Kao da ispred tog teksta neko leži, živ čovek ili kakava moćna sen. Kultura je proces koji se postepeno obrađuje i izgrađuje. Postoji kultura tela i kultura duha. Glad za kulturom uvek treba da bude prisutna i zbog toga se javlja potreba u čoveku da celog života čita, upoznaje druge gradove, druge religije i kulture, sam sebe preispituje i prerađuje, čitav svet da analizira i tako nadogradi svoju kulturnu svest u svakom smislu.

U eseju nam Isidora ističe čoveka kao nosioca kulture i jezik kao jedno od najvažnijih sredstava. Taj nagon čoveka za uzletom, preobražajem uvek treba da radi u jednom narodu. Narod je stvorio i rodio kulturu i zbog toga treba da je neguje. Pojedinci su agensi koji obasjavaju nacionalni prostor. Budućnost jednog naroda počiva na kolektivnoj osnovi. Dok se jedno biće ne oplemeni nema kulturnog napretka. Znati jedan jezik, naročito jedan svetski jezik, to otvara hiljade vrata i prozora, otvara pogled i čitav horizont u društvo, u čitav svet, u razne kulturne sfere i rangove. Kultura ne treba da bude samo nagon pojedinca, već i zadatak pojedinca i čitavog naroda. Uloga kulture je pomalo i humanistička: - **Kultura je bila i ostala žrvanj mržnje.**

Isidora Sekulić (1877 - 1958) spada u red najistaknutijih pisaca srpske književnosti. Ona je to po vremenu koje je obeležila svojim stvaralaštvom (od 1913. godine kada je objavila prvu knjigu **Saputnici**, do 1957. godine, kada je objavila knjigu "oglednih radova" **Mir i nemir**); po raznovrsnosti stvaralačkih interesovanja; po osobenom proznom stilu; po izvrsnim, nadahnutim i stilski savršenim esejima; po obrazovanju i erudiciji. Po obrazovanju je doktor filozofskih nauka, po profesiji nastavnik, po rođenju pripovedač i esejista, po zaslugi akademik. Rodila se u Banatu, Vojvodina je njen zavičaj, Zemun grad odrastanja, Beograd grad stvaralačke afirmacije. Ona je izvan svih književnih pokreta ali je njen stvaralački duh bio tako otvoren i radoznao da se nije dao ograničiti bilo stvaralačkim tokom, bilo idejnim opredeljenjem, bilo poetičkim načelima. Dubinom svoga intelekta zašla je u sve sfere ljudskog stvaranja i sigurno sudila o stvaralačima i delima.

Isidora Sekulić je pripovedač (**Saputnici**, 1913; **Iz prošlosti**, 1919; **Kronika palanačkog groblja I - II**, 1940, 1958; **Zapisi o mome narodu**, 1948), romansirer (**Đakon Bogorodičine crkve**, 1920), putopisac (**Pisma iz Norveške**, 1914), esejista (**Analitički trenuci i teme I - III**, 1940; **Govor i jezik - kulturna smotra naroda**, 1956; **Njegošu knjiga duboke odanosti**, 1951; **Mir i nemir**, 1957), prevodilac.

Kronika palanačkog Groblja, objavljena 1940. godine, dopisana 1958. godine, osobena je knjiga proze o sveopštoj prolaznosti, knjiga koja ide obrnutim redom u opisivanju života svojih junaka: palanačko groblje je kronika palanke i palančana pa se od njega i polazi u pokretanju priče o izumrlim palančanima i palanačkim porodicima. Sve te priče u osnovi svojoj imaju romaneskni potencijal: Kosta Zemljotres, Gospa Nola, Ljmbicije, dim, Vlaovići, Deca, Ljudi s Kašikare, Palanka i njeni poslednji Grci. Ova knjiga proze, posebno pripovetka Gospa Nola, obezbedila je Isidori Sekulić istaknuto mesto među srpskim pripovedačima.

Umiranje i smrt, poslednja borba koju svako mora sam izdržati. Posle izdisaja što ostane, to više nije niko, i zato nad najprostijim pogrebom treba da vlada najpotpunija tišina. Molim, stoga, da se moj leš zavije u čaršav iz mog domazluka, da se položi u najprostiji čamov sanduk, i spusti u sirotinjsku raku, po redu na groblju. Bez ikakve aranžirane sahrane, bez govora i venca, bez novinskih članaka. Sveštenik će me ispratiti i očitati nad grobom dragu mi prostu molitvu Gospodnju. Sem sveštenika, moji najbliži prijatelji koliko mogu i htednu.